

9.12.2019

EOAK/5999/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

LAPPEENRANNAN POLIISIASEMA, VAPAUTENSA MENETTÄNEIDEN SÄILYTYSTILAT

Osallistuja EOAK:sta Esittelijäneuvos Juha Haapamäki
Osallistuja tarkastuskohteesta Vartija - - -

1. YLEISTÄ TARKASTUKSESTA JA TARKASTUSKOHTEESTA

Eduskunnan oikeusasiamies toimii YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamana kansallisena valvontaelimenä. Pääpainona kansallisen valvontaelimen tehtävässä on ennaltaehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden kohtelua ja oloja.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräyksestä esittelijäneuvos Juha Haapamäki teki ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen Lappeenrannan poliisiaseman vapautensa menettäneiden säilytystiloihin.

Tarkastuksen aikana keskusteltiin työvuorossa olleen vartijan kanssa ja tutustuttiin poliisivankilan valvomoon, ulkoilutilaan, osaan pakkokeinolain perusteella vapautensa menettäneiden selleistä, osaan poliisilain perusteella vapautensa menettäneiden selleistä, sumppuihin, tapaamistilaan ja peseytymistiloihin.

Pöytäkirjaluonnos lähetettiin Kaakkois-Suomen poliisilaitokselle ja poliisilaitos antoi siihen kommenttinsa 5.12.2019.

2. TARKASTUSHAVAINNOT JA OIKEUSASIAMIEHEN KANNANOTOT

Tarkastushavainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle, joka totesi niiden johdosta seuraavaa.

2.1 Henkilökunta

Säilytystilassa on ylivartijan lisäksi yhdeksän vartijaa, joista yksi on nainen. Viimeksi mainittu on paraikaa opintovapaalla ja hänen sijaisenaan toimiva (mies)vartija onkin määräaikainen. Hän ei ole käynyt poliisihallinnon vartijakurssia. Vartija - - - mukaan usealla vartijalla on työkokemusta vankilasta. Säilytystilan esimies on komisario - - -.

Myös yksi poliisimies on tällä hetkellä tehtäväkierrolla vartijana – vartija - - - ei ollut tietoa järjestyksen syystä. Poliisimiehiä käytetään loma-ajat poislukien harvoin vartijoina.

Tavallisesti vuorossa on kaksi vartijaa. Vartija - - - mukaan yksintyökentelyä on lähtökohtaisesti noin puolet arkiöistä. Sellin vartija - - - ei tuolloin mene yksin, vaan kutsuu paikalle partion.

Vartijat ovat saaneet koulutuksen etälamauttimen käyttöön.

Vartija - - - käsityksen mukaan säilöönottomäärät ovat Lappeenrannassa Kotkaa ja Kouvola selvästi suuremmat johtuen mm. siitä, ettei selviämisasemaa ole. Tarkastuksen jälkeen poliisilaitokselta hankittiin Kotkan, Kouvolan ja Lappeenrannan säilytystilastot 1.1.–30.9.2019.

Tarkastuspäivänä piti olla päivävuorossa kolme vartijaa, mutta kaksi heistä oli sairaana, joten vartija - - - oli työvuorossa yksin. Säilytettävänä oli yksi poliisilain perusteella kiinniotettu, joka pääsi tarkastuksen aikana vapaaksi sekä kaksi rikosperusteella vapautensa menettänyttä, joista pitempään ollut oli tullut kaksi päivää aiemmin poliisivankilaan. Vartija - - - mukaan vuoden alusta tullut lainmuutos on lyhentänyt poliisivankilassa oloaikaaja.

Osa vartijoista tekee myös rekisteröintejä, mikä vartija - - - mukaan ei haittaa vartiointia. Tuolloin hän aina varmistaa valmiuden siirtä välittömästi vartiointitehtäviin.

Oikeusasiamies totesi, että Poliisiammattikorkeakoulu on asiassa dnro 2849/4/14 antamassaan lausunnossa todennut, että poliisin perustutkinto antaa valmiuden toimia poliisin säilytystiloissa kokeneen vartijan apuna, mutta ei itsenäisesti vartijana. Oikeusasiamies kiinnitti poliisilaitoksen huomiota siihen, että vartijoina toimivat poliisimiehet tulee riittävästi perehdyttää poliisivankilan valvontatehtäviin.

Poliisilaitos ilmoitti tarkastuksen jälkeen, että noin puolet mahdollisesti sijaisina toimivista poliisimiehistä oli perehdytetty tehtäviin ja tätä jatketaan siten, että kaikki tulevat perehdytetyiksi.

Lisäksi oikeusasiamies totesi, että on varmistettava, ettei vartijoille aseteta muita työtehtäviä, jotka vaarantavat säilytysturvallisuutta tai muuta varsinaista vartijan työtä. Esimerkiksi rekisteröintitehtävät eivät saa haitata vartiointitehtävien asianmukaista hoitamista.

2.2 Tilat ja niiden kunto

Saadun selvityksen mukaan Lappeenrannan säilytystilat oli peruskorjauksen jälkeen otettu käyttöön maaliskuussa 2018. Vartija - - - mukaan tämän jälkeen Imatran tiloja ei enää ole käytetty säilytykseen.

Rikosperusteella vapautensa menettäneille on 15 selliä ja päihtyneille 9 selliä.

Rikosperusteella vapautensa menettäneen selli

Tarkastetut poliisivankilan tilat olivat hyvin siistejä ja ilmanlaatu hyvä. Luonnonvaloa selleihin ei tullut. Yksi selleistä oli sopiva myös pyörätuoliasiakkaalle. Vartija - - - totesi olevansa tyytyväinen uusiin tiloihin ja tekniikkaan. Tosin kun peruskorjaus on tehty vanhaan rakennukseen, niin esimerkiksi käytävät ovat edelleen varsin kapeat.

Poliisilain perusteella vapautensa menettäneiden selleissä on kameravalvonta. Kamerasta on sumennettu wc-pytty vapautensa menettäneen yksityisyyden turvaamiseksi.

Selleistä saa puheyhteyden henkilökuntaan.

Jokaisessa sellissä oli sprinkleri. Vartija - - - mukaan poistumisharjoitus on tehty puolen vuoden sisään. Selleissä ei saa tupakoida. Vartija - - - mukaan työtilanteen salliessa vapautensa menettäneitä voidaan päästää tupakalle useamminkin kuin kerran päivässä.

Tarkastajan havaintojen perusteella ulkoilutila oli varsin umpi-nainen, mutta tilan ilma oli raikas. Tilassa oli metallinen tuhka-astia. Vartija - - - mukaan suunnitelmissa on tarkoitus rakentaa toinen ulkoilutila.

Ulkoilutila

2.3 Kirjaamiset sekä säännöksistä ja säilytystilan oloista tiedottaminen

Henkilökunnan mukaan poliisipartio kertoo vapautensa menettäneelle kiinnioton perusteet ja kirjaa rikosperusteisesti kiinniottetut.

Poliisilakiperusteisetkin kiinniottot kirjaa pääosin partio, mutta myös vartijat hoitavat tätä, partion jättämän muistilapun avulla.

Ulkoilut, suihkut, ruokailut, puhelut ja päihtyneitten tarkastuskierrokset kirjataan erillisellä lomakkeelle. Lääkkeiden antaminen puolestaan kirjataan KIP-lomakkeelle.

Vapautensa menettäneen oikeuksista ja velvollisuuksista ilmoitetaan suullisesti samoin kuin päiväohjelmasta ja sellitoiminnoista, tarvittaessa puhelintulkkauksella. Vartija - - - totesi, että kirjallisestikin ne ovat saatavissa ja useilla kielillä, mutta niitä ei ainakaan systemaattisesti anneta kirjallisesti. Vartija - - - totesi, että selleissäkin on usein tätä kirjallista aineistoa, mutta tarkastetuissa muutamassa sellissä näin ei ollut.

Pistokoeluontoisesti oli myös todettavissa, että oikeuksista ja velvollisuuksista ilmoittaminen kirjattiin KIP-lomakkeelle hyvin vaihtelevasti tai ei lainkaan.

Laillisuusvalvontakäytännössä on kiinnitetty huomiota siihen, että pelkästään kirjallisen aineiston antaminen vapautensa menettäneille ei ole riittävää, vaan on suositeltavaa, että henkilökunta saapumisen yhteydessä oma-aloitteisesti kertoisi ainakin oleellisia perusasioita olosuhteista ja toiminnasta, kuten esim. ruokailusta, ulkoilusta, suihkuun pääsystä ja soittamisesta.

Oikeusasiamies totesi, että poliisilaitoksen tulee huolehtia siitä, että vapautensa menettäneille kerrotaan suullisesti säilytystilan olosuhteista sekä annetaan kirjallisesti sellainen aineisto, jossa on tietoa kyseisen säilytystilan käytännöistä ja että tämä kirjataan Poliisihallituksen edellyttämällä tavalla. Oikeusasiamies kiinnitti poliisilaitoksen huomiota myös esitutkintalain 4 luvun 17 §:n 3 momentin mukaiseen velvollisuuteen antaa vapautensa menettäneelle kirjallinen ilmoitus hänen oikeuksistaan. Lisäksi Poliisihallituksen ohjeen 2020/2013/5490 (Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta, kohta 2.6) mukaan vapautensa menettäneelle on viipymättä hänen saavuttuaan säilytystilaan tiedotettava säilytystilan oloista antamalla hänelle vapautensa menettäneiden oikeuksista ja velvollisuuksista kertova lomake, putkalain 8 luvun 1 §:n mukainen poliisivankilakohtainen järjestyssääntö sekä kyseinen Poliisihallituksen ohje.

Oikeusasiamies kiinnitti poliisilaitoksen huomiota vielä siihen, että ilman säilytystilan järjestyssääntöä vapautensa menettänyt ei saa tietoa siitä, kuinka hän voi saada vapautensa menettäneitä koskevat säännökset. Oikeusasiamies kehotti poliisilaitosta huolehtimaan siitä, että vapautensa menettäneet saavat tiedon siitä, kuinka säännökset voi saada käyttöönsä.

Poliisilaitos ilmoitti tarkastuksen jälkeen, että vapautensa menettäneille tehtäviin ilmoituksiin ja niiden kirjaamisiin sekä säilytystilan oloista tiedottamiseen on kiinnitetty huomiota myös poliisilaitoksen omassa laillisuusvalvonnassa. Tämän vuoksi on laadittu muun muassa muistilistoja ja nyttemmin kirjaamisiin kohdistettu reaaliaikaista seuranta yleisjohtajan toimesta. Nyt on valmisteilla uusi ohje, jossa huomioidaan myös säilytystilan oloista tiedottaminen suullisesti ja poliisivankilaa koskevien säännösten saaminen.

2.4 Ruokahuolto

Ruokahuollon osalta ei tullut aihetta epäillä mitään huomautettavaa.

Arkisin vapautensa menettäneet saavat puuroaamiaisen lisäksi kaksi lämmintä ateriaa ja iltateen. Viikonloppuna toinen ateria korvataan ruokaisalla salaattilla. Kanttiiniostoihin oli mahdollisuus.

2.5 Peseytymismahdollisuudet

Säilytystilan järjestyssäännön mukaan vapautensa menettäneellä on mahdollisuus käydä suihkussa kolmena päivänä viikossa. Vartija - - - mukaan toki erityistarpeet otetaan huomioon ja suihkussa voi silloin käydä useamminkin.

Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että normaalisuuperiaatteen mukaisesti vapautensa menettäneellä olisi lähtökohtaisesti mahdollisuus käydä suihkussa päivittäin.

Oikeusasiamies kiinnitti poliisilaitoksen huomiota siihen, että peseytymismahdollisuus tulisi järjestää päivittäin. Myös Poliisihallitus on ohjaukskirjeessään 24.11.2017 POL-2017-41566 katsonut, että päivittäinen peseytymismahdollisuus tulisi pyrkiä järjestämään.

Poliisilaitos ilmoitti tarkastuksen jälkeen, että poliisivankilan päiväohjelma tullaan muuttamaan siten, että varataan päivittäinen peseytymismahdollisuus.

2.6 Yhteydet ulkomaailmaan

Vartijat hoitavat avustaja- ja muut tapaamiset yhteydenpitorajoitusten rajoissa. Omaistapaamiset ovat lähtökohtaisesti keskiviikkona, lauantaina ja sunnuntaina.

Tapaamishuone

Tapaamishuone oli varustettu kameroilla, joita ei kuitenkaan avustajatapaamisilla vartija - - - mukaan katsota. Kamerassa ei ollut äänitoimintoa.

Puhelut hoidetaan siten, että vartija soittaa halutulle henkilölle ja antaa hänelle poliisivankilassa tätä tarkoitusta varten olevan matkapuhelimen, joka annetaan selliin eikä itse puhelua ole tarvetta valvoa.

Poliisivankilalla oli yksi toimintakuntoinen radio ja kaksi TV:tä. Niiden antamisesta päättää vartija ja lähtökohtaisesti ne varataan tutkintavangeille.

Säilytystilaan ei tilata sanomalehtiä eikä niitä ole mahdollista ostaa. Vapautensa menettäneiden käytössä on jonkin verran kirjoja, myös venäjänkielisiä.

Lukemista tarjolla

Tapaamistilan osalta oikeusasiamies totesi, että poliisin säilytystiloissakin sovellettava tutkintavankeuslain 9 luvun 4 §:n 2 momentin sääntely *tutkintavangin* asiamiehen tapaamisen valvonnan osalta on selkeä. Tapaamista voidaan valvoa vain, jos se on välttämätöntä vankilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka jos tutkintavanki tai asiamies sitä nimenomaisesti pyytää. Jos nämä edellytykset eivät täyty, valvontaa ei lain mukaan voida tehdä. Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan pääsääntöisesti valvonnan ei voida katsoa olevan välttämätöntä. Kunkin tapaamisen osalta on harkittava tapauskohtaisesti, onko valvonnalle edellytyksiä ja päätösvalta tältä osin on laissa annettu vain tietyille virkamiehille. Lain esitöiden mukaan esimerkiksi perusteltu epäily kiellettyjen esineiden tai aineiden luovuttamisesta voi olla valvonnan peruste.

Muiden vapautensa menettäneiden osalta asiamiestapaamisten valvonnan edellytykset ovat poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa väljempiä kuin tutkintavankeuslaissa. Asiamiestapaamista ei kuitenkaan saada kuunnella, ja laitteilla tapahtuvasta valvonnasta on aina ilmoitettava vapautensa menettäneelle ja tapaaajalle. Kun poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia piakkoin uudistetaan, perusteettomat erot asiamiestapaamisten valvonnan edellytyksissä ilmeisesti pyritään poistamaan.

Joka tapauksessa oikeusasiamiehen käsityksen mukaan vapautensa menettäneiden tapaamiset asiamiehensä kanssa tulisi jo nykyisin voida lähtökohtaisesti järjestää ilman kameravalvontaa. Viime kädessä on kyse vapautensa menettäneen oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja tehokkaaseen puolustautumiseen, jotka edellyttävät mahdollisuutta pitää asiamieheen luottamuksellisesti yhteyttä.

Laillisuusvalvontakäytännössä on katsottu, että tapaaminen voidaan valvonnan edellytysten puuttuessaakin järjestää tilassa, jossa on kamera, jos asiamies ja vapautensa menettänyt voivat varmistautua, ettei kamera ole päällä. Tämän tulee oikeusasiamiehen mukaan olla selvästi havaittavissa ja tästä tulee myös ilmoittaa. Kamera voidaan esimerkiksi peittää.

Poliisilaitos ilmoitti tarkastuksen jälkeen, että asiamiestapaamisten järjestäminen ilman valvontaa tullaan myös mahdollistamaan joko kameran tilapäisellä peittämisellä taikka muulla soveltuvalle teknisellä ratkaisulla, joka on selvityksen alla.

Lisäksi oikeusasiamies totesi, että poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun 2 §:n mukaan tutkintavangille on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus seurata televisio- ja radio-ohjelmia ja sanomalehtiä sekä hankkia omalla kustannuksellaan aikakauslehtiä ja kirjallisuutta. Laissa ei ole säännöksiä muiden vapautensa menettäneiden osalta.

Poliisilaitoksen tulisi selvittää mahdollisuuksia tilata joitakin sanomalehtiä vapautensa menettäneiden käyttöön ja järjestää vapautensa menettäneille mahdollisuus ostaa myös sanoma- ja aikakauslehtiä. Oikeusasiamies suositteli myös, että mahdollisuus tiedotusvälineiden seurantaan tarjottaisiin mahdollisuuksien mukaan myös muille pakkokeinolain nojalla vapautensa menettäneille kuin tutkintavangeille.

Poliisilaitos ilmoitti tarkastuksen jälkeen, että mahdollisuus seurata sanomalehtiä on nyttemmin järjestetty siten, että iltapäivän tunteina viedään päivän lehdet, Etelä-Saimaa ja Helsingin Sanomat, poliisivankilaan. Mahdollisuuksia hankkia lehtiä omalla kustannuksella selvitetään.

2.7 Terveysthuollon järjestäminen ja lääkitys

Vapautensa menettäneiden terveydenhuolto on järjestetty siten, että paikallinen terveyskeskus ja sairaala auttavat muun muassa lääkityksen selvittämisessä (asiakkaalta otetaan kirjallinen suostumus). Akuuteissa tilanteissa säilytystilaan soitetaan ambulanssi. On mahdollista saada paikalle myös terveydenhuollon ”yhden miehen yksikkö”, joka päivystää 24/7. Terveysthuoltoapua pyydetään matalalla kynnyksellä.

Vartijat huolehtivat lääkkeiden jakamisesta vapautensa menettäneille. Vartijat ovat suorittaneet lääkkeenjako-koulutuksen ja hätä ensiapukurssin (8 tuntia). Lääkkejako kirjataan KIP-lomakkeelle, pistokokeiden mukaan asianmukaisesti sekä lääkenimi että määrä.

Säilytystilassa on lukittava lääkekaappi.

Tämä pöytäkirja lähetetään tiedoksi myös Poliisihallitukselle.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Juha Haapamäki
esittelijäneuvos